

METIUSGRACHT 9

Algemeen

Aan de noordoostzijde van de Metiusgracht gelegen herenhuis uit 1897 dat samen met de panden Metiusgracht 6, 7, 8 en 10 een blok van vijf herenhuizen vormt. De vijf woningen werden gelijktijdig gebouwd in neorenaissancestijl naar ontwerp van de Alkmaarse architect Klaas Bakker Dzn. (Noordschermer 1853 - Alkmaar 1930). In tegenstelling tot de achtergevels heeft hij de vijf voorgevels verschillend uitgewerkt en laten verspringen (de nrs. 7 en 9 liggen enigszins terug) waardoor een gevarieerde gevelwand is ontstaan. De huizen kregen namen van beroemde 17de-eeuwse landgenoten: “Johan de Wit” (6), “Hugo de Groot” (7), “Vondel” (8), “Rembrandt” (9) en “De Ruyter” (10). Blijkens een bewaard gebleven manuscript van architect Bakker zijn deze namen in juli 1897 opgegeven door Cornelis Schipper die de vijf huizen liet bouwen.¹ Op 3 maart 1897 vroeg Schipper, koek- en banketbakker aan de Laar nr. 57, vergunning aan B&W voor de bouw van de vijf herenhuizen (secretariearchief van de gemeente Alkmaar 1816-1919, inv.nr. 541, ingekomen stuk 231). De bij de aanvraag ingediende ontwerptekening is gedateerd 18 februari 1897. Uit de tekening blijkt onder meer dat de souterrains van de vijf huizen bestemd waren als keuken met achterliggende kelder en mangelkamer. Op 31 maart 1897 diende Schipper, omdat hij inmiddels ook eigenaar was geworden van de naastgelegen tuin/boomkwekerij van C. Smit, een verzoek in om de panden vijf meter uit de rooilijn en zes meter westelijker te mogen bouwen “ (...) zullende het opvallende terrein [Metiusgracht 5, JvdL] met een welvoegelijk ijzeren hek van den gemeentegrond afscheiden” (secretariearchief van de gemeente Alkmaar 1816-1919, inv.nr. 541a, ingekomen stuk 356). Gemeentearchitect Gerrit Looman adviseerde hierover op 1 april 1897 positief aan het college. Uit het genoemde manuscript en de vergunningaanvraag van 3 maart blijkt dat de bouw voor f 21.500,- uitgevoerd werd door de Utrechtse aannemer Cornelis van 't Hullenaar. Op 21 november 1897 ontving Bakker voor zijn werkzaamheden f 1075,- (vijf procent van de aanneemsom). Metiusgracht 9 wordt op de begane grond door een steeg gescheiden van het buurpand Metiusgracht 10. Het vermoedelijk uit de bouwtijd daterende hek rond de voortuin maakt deel uit van de bescherming.

N.B. De in XXB gerealiseerde aanbouw tegen de achtergevel maakt geen deel uit van de bescherming.

Beschrijving

Op rechthoekig grondplan gebouwd herenhuis met een souterrain, twee bouwlagen en een mansardedak dat zich uitstrekt over het gehele blok en gedekt is met gesmoorde tuiles du nord. De buitengevels zijn opgetrokken in rode machinale waalsteen in kruisverband met snijvoeg (het snijvoegwerk van de voorgevel is grotendeels platvol vernieuwd). In de voorgevel is daarnaast ter verfraaiing rode verblendsteen toegepast in de ontlastingsbogen en het fries bovenaan de gevel, en zandsteen voor onder meer de aanzet- en sluitstenen van de ontlastingsbogen boven de vensters en de sierblokken ter weerszijden van de vensters (behalve het zoldervenster). De vensters en deuren zijn uitgevoerd in hout.

De voorgevel (ZW) heeft een hardstenen plint en ter hoogte van het souterrain twee liggende stolpramen voorzien van een hardstenen lekdorpel en een segmentboog waarin sluit- en aanzetstenen van zandsteen en waaronder een boogvulling van rijen gele en rode baksteentjes in een ruitpatroon. Rechts leidt een vijf treden tellende rechte steektrap van hardsteen naar de portiek op de begane grond. De trap wordt geflankeerd door smeedijzeren traphekken met krulmotieven en onderaan een balustervormige gietijzeren paal bekroond door een pijnappel.

¹ *Aanteekeningen van K. Bakker Dz* (een kopie hiervan bevindt zich in de bibliotheek van het Bureau Monumentenzorg en Archeologie Gemeente Alkmaar), p. 108.

Links bevindt zich een (vroeger open) rondboogdoorgang naar de achterliggende steeg. De rondboog boven de doorgang wordt in het midden verfraaid door rode verblendsteen. Tussen de voorgevel en het muurwerk recht boven de doorgang zijn ter onderscheid zandstenen sierblokken aangebracht. De parterre telt twee schuifvensters die evenals de portiek rechts ontlast worden door een strekse boog met aanzet- en sluitstenen van zandsteen. Lager heeft de portiek in het gevelvlak een zandstenen ligger op dito kwartrond geprofileerde consoles. De nog van snijvoegen voorziene portiekmuren zijn onderaan uitgevoerd in rode machinale waalsteen en daarboven opgetrokken in rode verblendsteen waalformaat afgewisseld met banden van gele verblendsteen waalformaat. Het deurkozijn heeft een bovenlicht (de voordeur zelf dateert uit XXc). Links van de deur bevindt zich een ingemetselde brievenbus van gres met een verticale gleuf waaronder "BRIEVEN". De eerste verdieping telt drie vensters waarvan de buitenste nog uitgevoerd zijn als schuifvenster (het middelste venster was vermoedelijk een dubbele glasdeur die toegang gaf tot een klein balkon dat verdwenen is). De drie verdiepingvensters worden ontlast door hanenkammen met aanzet- en sluitstenen van zandsteen. De geprofileerde en thans zwartgeverfde lekdorpels onder de vensters van de begane grond en de eerste verdieping zijn vermoedelijk uitgevoerd in zandsteen. In het verlengde van de lekdorpels van de parterrevensters is de voorgevel voorzien van een zandstenen band. Boven de eerste verdieping wordt de gevel afgesloten door een fries van rood en oranje rood siermetselwerk en een gootlijst. In het midden worden beide onderbroken ten behoeve van een topgevel waarin een T-venster dat de zolder verlicht en waarboven een boogtrommel van siermetselwerk (gele, rode en grijze baksteen) en een rondboog met sluit- en aanzetstenen van zandsteen. De met zandstenen deklijsten afgedekte topgevel heeft onderaan voluten van zandsteen en bovenaan een met neorenaissance ornament verfraaide tuit bekroond door een eveneens zandstenen driehoekig fronton.

De linkerzijgevel (NW) grenst aan een steeg die vanaf de verdiepingvloer overdekt is (het gedeelte boven de steeg behoort bij Metiusgracht 10). Ter hoogte van de parterrevloer is de linkerzijgevel voorzien van schootankers.

De rechterzijgevel (ZO) wordt door het buurpand aan het oog onttrokken.

De ter hoogte van de parterre door de genoemde moderne aanbouw aan het oog onttrokken achtergevel (NO) heeft op de eerste verdieping links een venster met tweeruits bovenlicht (oorspronkelijk vermoedelijk een zesruits schuifvenster) en rechts een breder voormalig negenruits schuifvenster (gewijzigd in een glasdeur met zij- en bovenlicht). De eerste verdieping wordt beëindigd door een houten bakgoot op geprofileerde klossen. Op het bovenste dakvlak van het achterschild staat rechtsonder een rechthoekige schoorsteen van rode machinale waalsteen.

De erfafscheiding rond de voortuin bestaat uit een ijzeren spijlenhek (op de erfgrans tussen nrs. 9 en 10 deels verdwenen, langs de weg en tussen 9 en 8 nog aanwezig) waarin ter hoogte van het pad naar de voordeur twee vierkante hekpalen van hardsteen met afgebiljoende hoeken en een top van twee elkaar kruisende spitsboogvormen (het draaihekje tussen de hekpalen ontbreekt). Het spijlenhek is samengesteld uit afwisselend enkele spijlen en spijlen die bovenaan door een rondboogvorm gekoppeld zijn. De enkele spijl tussen elke rondboog wordt bekroond door een gietijzeren pijlpunt.

Motivering

Het pand Metiusgracht 9 met bijbehorende erfafscheiding is van algemeen belang wegens architectuur- en cultuurhistorische waarde als grotendeels gaaf bewaard gebleven herenhuis uit het einde van de 19de eeuw opgetrokken in neorenaissancestijl. Ook heeft het pand stedenbouwkundige waarde als onderdeel van de gaaf bewaarde noordoostelijke gevelwand

van de Metiusgracht. Het pand is tevens van belang als werk van de Alkmaarse architect K. Bakker Dzn.